

บทที่ 4

ชุมชนและปัจจัยที่มีผลทำให้มีการประกอบพิธีกรรมการเกษตร

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านท่าหล่ม และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมการเกษตรในบทนี้ จะได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนบ้านท่าหล่มในด้านต่างๆ เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณี ปัจจัยที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมการเกษตรตลอดจนการจัดการทรัพยากรที่มีในชุมชนดังนี้

1. โครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรม

ชุมชนบ้านท่าหล่มเป็นแบบระบบครอบครัวขยายเพิ่มขึ้น จากครอบครัวเดิมเป็นครอบครัวใหญ่ แม้ว่าลูกสาวลูกชายแต่งงานไปแล้วแยกออกไปตั้งครอบครัวใหม่ ก็ยังคงอยู่ในละแวกเดียวกันกับพ่อแม่ ยังคอยดูแลพ่อแม่อยู่ ขณะเดียวกันพ่อแม่ยังคอยดูแลลูกๆ หลานๆ ให้ลูกอีก หากลูกคนไหนเลี้ยงดูพ่อแม่เวลาแก่เฒ่าแล้ว ลูกคนนั้นจะได้รับมรดกมากกว่าลูกคนอื่นๆ ในด้านการใช้แรงงานผู้ชายจะเป็นฝ่ายทำงานหนัก ผู้หญิงจะดูแลคนในครอบครัวทำงานบ้าน ทอผ้า และช่วยทำนาทำสวนบ้าง สมาชิกในครอบครัวต่างให้ความเคารพผู้อาวุโสถึงแม้ไม่ใช่ญาติของตน ตระกูลเริ่มต้นในหมู่บ้านนี้ คือ ตระกูล ราชคมและทาแกง ซึ่งปัจจุบันยังคงมีเป็นจำนวนมาก ทำให้มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันพึ่งพาอาศัยกัน มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นมากเพราะเป็นญาติกัน ด้านการปกครองปฏิบัติตามแบบราชการกำหนด และคนในชุมชนนับถือศาสนาพุทธ มีการสร้างวัดในหมู่บ้าน โดยสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2475 นอกจากนี้คนในชุมชนยังมีความเชื่อในเรื่องผีต่างๆ มีพิธีกรรมเกี่ยวกับผีฝ่ายกันน้ำและผีอื่นๆอดีตชุมชนมีฝ่ายที่คนในชุมชนช่วยกันสร้างขึ้นจึงได้มีการเลี้ยงผีฝ่ายกันและในด้านผีอื่นๆ ยังมีพิธีกรรมบางอย่างที่ยังคงปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน (อินทร์ สุใจ, 2544: สัมภาษณ์)

2. สภาพทั่วไปของชุมชนไทลื้อบ้านท่าหล่ม

ชุมชนบ้านท่าหล่ม เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีลำห้วยธรรมชาติและชลประทานไหลผ่านข้างหมู่บ้าน ดังนั้นชุมชนแห่งนี้จึงมีลักษณะดังเช่น

1. ที่ตั้ง ตั้งอยู่ที่ถนนพหลโยธิน กิโลเมตรที่ 777 มีระยะห่างจากอำเภอพาน 6 กิโลเมตร
2. เนื้อที่

ถือครองของคนในหมู่บ้านมีจำนวน	3,995	ไร่	โดยแบ่งเป็นพื้นที่ดังนี้
พื้นที่ในเขตชลประทาน	2,740	ไร่	
พื้นที่ปลูกไม้ยืนต้นไม้ผลจำนวน	95	ไร่	
พื้นที่ไร่นาสวนผสมจำนวน	60	ไร่	
3. ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่หมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่มเหมาะสมกับการทำการเกษตร มีลำน้ำหนองเขียวเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างตำบลม่วงคำ และตำบลทานตะวัน ทิศอื่นๆ มีทุ่งนาเป็นเส้นแบ่งเขตแดน
4. อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดกับ	บ้านม่วงคำ
ทิศใต้	ติดกับ	บ้านร่องคต บ้านสันปูเลย
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ถนนพหลโยธิน
ทิศตะวันตก	ติดกับ	บ้านสันโป่ง บ้านสันผักแค (ภาคผนวกหน้า 89)
5. เส้นทางคมนาคม

มีถนนพหลโยธินผ่านเส้นทางเข้าสู่ชุมชน และมีถนนลาดยางจากถนนพหลโยธิน เชื่อมเข้าสู่หมู่บ้าน และภายในหมู่บ้านที่มีบ้านแยกเป็นซอยต่างๆ จะเป็นถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ เชื่อมจากถนนลาดยางเป็นซอยต่างๆ (วาน ราชคม, 2545: สัมภาษณ์)
6. จำนวนประชากร

มีจำนวนครัวเรือน	228	ครัวเรือน
มีประชากรทั้งหมดจำนวน	714	คน
แยกเป็นผู้ชายจำนวน	340	คน
แยกเป็นผู้หญิงจำนวน	374	คน

(อำเภอ สุวรรณอาสน์, 2545: สัมภาษณ์)

3. สภาพเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจ โดยทั่วไปของไทยลื้อบ้านท่าหล่ม มีเศรษฐกิจดีกว่าหมู่บ้านคนพื้นเมืองที่อยู่บริเวณใกล้เคียง เพราะชาวไทยลื้อเป็นผู้มีความขยันอดทน อดีตคนไทยลื้อนี้จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทุกครัวเรือนจะปลูกข้าวเหนียวไว้บริโภค หลังเก็บเกี่ยวข้าวแล้วจะทำสวนผักกัน

จะมีสวนครัวไว้หลังบ้านทุกครัวเรือน สัตว์ที่เลี้ยงมักเป็นควายเอาไว้ไถนา เอาไว้ให้คนเช่าไถนา และหมู ไก่ แต่เลี้ยงเพียงเล็กน้อยเพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน ฐานะทางสังคมเดิมจะวัดกันที่การถือครองที่นาและการเป็นเจ้าของควาย ปัจจุบันชาวไทลื้อหมู่บ้านนี้ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยการทำนา ทำสวนผักหลังเก็บเกี่ยว และปลูกผักต่างๆ เป็นรายได้หลังเก็บเกี่ยว การเลี้ยงสัตว์จะเลี้ยงเป็นการจำหน่ายมากขึ้นมีการปลูกผักสวนครัวหลังบ้านทุกครัวเรือนและปลูกในทุ่งนาด้วย ปัจจุบันสังคมจะวัดฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน โดยดูจากการที่เป็นผู้มี ทรัพย์สิน รถมอเตอร์ไซด์ รถไถนาเดินตาม บ้านที่ปลูกใหญ่โต การมีบุตรหลานที่ได้รับการศึกษาสูงๆ และบุตรหลานได้ทำงานที่ดีมีรายได้มั่นคงถ้าใครมีฐานะดังกล่าวถือว่าเป็นผู้มีฐานะเศรษฐกิจในชุมชน ปัจจุบันอาชีพที่คนในชุมชนประกอบเป็นอาชีพหลัก คือ การทำนา และรับราชการ ส่วนการทำสวน เลี้ยงสัตว์ ฆ่าต่างๆ ค้าขาย รับจ้าง มักเป็นอาชีพเสริม

จากสภาพสังคมเกษตรที่กล่าวมา จะทราบได้ว่า มีการทำการเกษตรหลายรูปแบบ ไม่ได้ปล่อยพื้นที่ให้ว่างเมื่อหลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว และเกษตรกรเริ่มใช้เทคโนโลยี ต่างๆ ที่เข้ามาส่งเสริมด้านการเกษตร เป็นการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเกษตรเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน ซึ่งหมายถึงการเริ่มยอมรับนโยบายต่างๆ ของรัฐที่เข้าส่งเสริมด้านการเกษตรของชุมชน

4. แหล่งน้ำที่มีในชุมชนบ้านท่าหล่ม

ชุมชนบ้านท่าหล่มจะเป็นหมู่บ้านอยู่ในที่ราบลุ่ม จึงมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ สำหรับจะใช้ในการเกษตร ซึ่งแหล่งน้ำนั้นจะไหลผ่าน 2 ด้านข้างของหมู่บ้านทางทิศใต้ และทิศเหนือ คือ

1. ลำน้ำหนองเขียวเป็นลำห้วยธรรมชาติ ที่เชื่อมโยงจากชลประทานจากอำเภอแม่ลาวซึ่งเป็นต้นน้ำ ส่งน้ำไปตามคลองชลประทานย่อย ในเขตอำเภอพาน ลำห้วยหนองเขียวยังรับน้ำเสียหรือน้ำที่เหลือแล้วทิ้งจากการทำนาทำสวนของพื้นที่ที่อยู่ใกล้ลำน้ำนี้ตลอดสาย แต่เดิมสร้างฝายที่ทำจากไม้ปัจจุบันสร้างเป็นฝายคอนกรีตไปแล้วปริมาณการบรรจุน้ำนั้นวัดได้ไม่แน่นอน ตามสภาพการได้รับน้ำเหลือ มีจำนวน ลำห้วยธรรมชาติเพียง 1 แห่ง (ภาคผนวกหน้า 92)

2. แหล่งน้ำชลประทาน เป็นชลประทานที่รับน้ำจากชลประทานใหญ่จากอำเภอแม่ลาวเรียกว่าคลองซอย 13 จะอยู่ด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน ในปัจจุบันมีการซ่อมแซมและขยายขนาดของคลองให้ใหญ่ขึ้นกว่าเดิมปริมาณบรรจุน้ำได้ 3,200 ลบ.ซม. มีจำนวน 1 แห่ง (วิวัฒน์ วงศ์สวัสดิ์, 2545: สัมภาษณ์)

5. สภาพสังคมการเกษตรในชุมชนไทลื้อบ้านท่าหล่ม

สังคมของ ไทลื้อชุมชนแห่งนี้เดิมเป็นระบบครอบครัวขยาย คือสมาชิกในครอบครัวมีหลายรุ่น คือ ปู่ ย่า ตา ยาย สามี ภรรยา ลูก หลาน เมื่อชายหญิงแต่งงานกันแล้ว ชายจะอยู่บ้านพ่อแม่ฝ่ายหญิง 3 ปี แล้วไปอยู่พ่อแม่ฝ่ายชาย 3 ปี จากนั้นคู่สามีภรรยาถึงจะไปสร้างบ้านใหม่เป็นของตนเอง ปัจจุบันค่านิยมนี้เปลี่ยนไปทั้งคู่ไม่อยู่บ้านฝ่ายหญิงหรือชายก่อนก็ได้ แต่จะไปสร้างบ้านเป็นของตนเองเลย แต่ก็ยังได้รับความช่วยเหลือจากพ่อแม่ของหญิงและชายเช่นเดิม คือเมื่อคู่สามีภรรยามีลูกแล้วพ่อแม่ยังคงคอยมาดูแลให้เรื่องอาหารการกิน ทั้งสามีภรรยาจะต้องแบ่งให้พ่อแม่ ในสังคมด้านการเกษตรนั้น เดิมจะมีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก การทำนาจะปลูกข้าวเหนียวมากกว่าข้าวเจ้า ผลผลิตข้าวที่ได้เพียงแค่เก็บไว้บริโภค ใช้ทำทานทำบุญ หากเหลือจึงจะขาย ปัจจุบันเมื่อทำนาแล้วเร่งสร้างให้ได้ผลผลิตมากเพื่อจะนำไปจำหน่าย การทำนาแต่เดิมใช้แรงงานจากสัตว์ จะมีการช่วยเหลือการทำนาโดยชายหญิงในครอบครัวช่วยกัน ผู้ชายทำงานหนักในนา ผู้หญิงทำงานเบาในนา และคนในชุมชนจะช่วยเหลือโดยการ เหวมือ กัน (การแลกเปลี่ยนแรงงานกัน) ส่วนพันธุ์ข้าวเดิมเอามาจาก อำเภอจาง จังหวัดลำปาง ชื่อข้าว 3 สี และเมื่อเอาข้าวปลูกแล้วจะมีการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ทำพันธุ์ในปีต่อไป หากพันธุ์ข้าวกลายเป็นพันธุ์ หรือมีข้าวเจ้าปนกับข้าวเหนียวมาก ก็จะขอแบ่งปันจากเพื่อนบ้านโดยเอาข้าวของตนเองทดแทนให้เขา ส่วนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ทำการเกษตรก็ใช้ จอบ มีด ในการทำคันทนา และถางหญ้า การตีข้าวใช้ คุ (ไม่มีค้อนมาสานให้เป็นรูปครึ่งวงกลมใช้รองรับข้าวหลังจากนวดออกจากรวงแล้ว) การขนย้ายข้าวเข้าสู่ยุ้งฉาง ก็จะใช้เกวียนและแรงงานจากคนจากควายในการขนข้าว การดูแลรักษาพืชผล ก็จะมีพิธีกรรมต่างๆ ที่ขอความช่วยเหลือจากสิ่งเหนือธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ ตลอดจนมีพิธีกรรมตอบแทนคุณแก่สิ่งๆ ที่ให้ความช่วยเหลือ การบำรุงพืชผลจะใช้มูลจากสัตว์ที่เลี้ยงเป็นสิ่งช่วยให้พืชผลเจริญเติบโต การเป็นเจ้าของที่นาในชุมชนจะทำงานในที่ดินของพ่อแม่ เมื่อได้ผลผลิตแล้ว พ่อแม่จะแบ่งผลผลิตให้ตามส่วนที่ควรได้ โดยจะแบ่งให้ลูกทุกคนที่ทำนาให้ และเมื่อพ่อแม่เสียชีวิตลูกๆก็จะได้รับส่วนแบ่งที่ดินเป็นของตนเองต่อไป หากลูกคนไหนเลี้ยงดูพ่อแม่จนเสียชีวิต ก็จะได้รับส่วนแบ่งที่ดินมากกว่าพี่น้องคนอื่นๆ ฟางข้าวที่เหลือจากการเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ จะเก็บมากองรวมกันไว้ เพื่อให้เกิดเห็ดฟางตามธรรมชาติไว้รับประทาน หรือบางครั้งก็เก็บไว้คลุมแปลงหอม กระเทียมผัก (จาย ราชคม, 2545: สัมภาษณ์) ปัจจุบันการทำนามีการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน เช่น การลงทุนชาวนาบางคนใช้วิธียืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) มาลงทุนเมื่อเก็บผลผลิตข้าวแล้ว ก็ขายข้าวให้ ธกส. และส่งเงินที่กู้คืน ด้านเครื่องใช้เครื่องมือในการทำนาพัฒนาไปจากเดิมมาก เช่น มีการใช้รถไถนาเดินตาม จะมีการซื้อใช้กันแทบทุกหลังคาเรือนที่ทำนา ใช้เครื่องตัดหญ้าตัดหญ้าตามคันทนา หรือตัดตอฟางข้าว

ใช้พัดลมพัดเศษฟางและข้าวลีบออกจากกองข้าวที่นวดเสร็จแล้ว จะใช้ปู้วิทยาศาสตร์แทนปู้จากมูลสัตว์ เพื่อเร่งการเจริญเติบโตของต้นข้าว และสร้างผลผลิตงอกงาม ขั้นตอนการทำงานตั้งแต่ไถนาจนถึงเก็บข้าวใส่ยุ้งฉาง จะจ้างแรงงานของคนเข้าช่วยในการทำงาน ตั้งแต่เริ่มปลูกข้าวจนถึงเก็บเข้ายุ้งฉาง โดยให้เงินตอบแทนเป็นรายวัน เหมาะจ่าย หรือตามจำนวนงานที่ได้ การขนข้าวใส่ยุ้งฉางได้ใช้รถยนต์ รถอีแต๋นบรรทุก เมื่อจำหน่ายข้าวจะมีพ่อค้ามารับถึงชุมชน หรือคนในชุมชนเป็นผู้รับซื้อข้าว และขายต่อโรงสีอีกต่อหนึ่งก็มี ชาวบ้านยังได้ใช้วิธีจำหน่ายข้าวไว้กับ ธกส. อีกเมื่อช่วงที่ราคาข้าวต่ำ (สมร ทาแกง, 2545: สัมภาษณ์)

ผู้ทำนาในปัจจุบันให้ความเห็นว่า การทำนาปัจจุบันเมื่อใช้เทคโนโลยีเข้าช่วย ทำการผลิต เช่น แทนแรงงานคนและแรงงานสัตว์ เพราะสะดวกรวดเร็ว ทำให้เสร็จตามฤดูกาลได้ ด้านการใช้ปู้วิทยาศาสตร์นั้นเป็นสิ่งที่ดีขนย้ายไม่ยากหาซื้อง่ายดี ขั้นตอนการใช้ก็ไม่ยุ่งยาก ความเจริญเติบโตความสมบูรณ์ของต้นข้าว ผลผลิตเห็นผลได้รวดเร็ว ไม่ต้องรอนานเหมือน ปู้จากมูลสัตว์ แต่หลังจากขายผลผลิตแล้ว เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้ว กลับเหลือรายได้ไม่น้อยกว่าในอดีตเมื่อเปรียบเทียบกันเนื่องจากการลงทุน โดยการซื้อหรือจ้างเสียหมด ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าคิดว่าการจ้างคนช่วยทำงาน เช่นนี้ไม่ดีมากนัก เพราะลงทุนมาก (สมร ทาแกง, 2545: สัมภาษณ์)

และการเกษตรอย่างอื่น เกษตรกรในถิ่นนี้ยังทำการผลิตอีก เช่น การปลูกพืชผักหลังเก็บเกี่ยวจะใช้พื้นที่นาปลูกผักหลังเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว เช่น พริกทอง ผักปลัง กระเจี๊ยบ กระเทียม หอม พริกใหญ่ แดงกวา มะเขือเทศ เป็นต้น เมล็ดพันธุ์ผักนั้น ผู้ปลูกจะเก็บพันธุ์ไว้ปลูกในปีต่อไป หากของตนเองเสียหายหรือหมดไป ก็จะขอแบ่งจากเพื่อนบ้านเพื่อเพาะกล้าต่อไป การทำสวนผักนิยมปลูกใกล้ลำห้วยหนองเขียวและใกล้ชลประทาน และพื้นที่ปลูกผักของแต่ละคนใกล้ๆ กันโดยแต่ละพื้นที่จะต่อๆ กันไป เพราะว่เมื่อถึงเวลารคน้ำผักจะใช้วิธีเอารถไถนาเดินตามสูบน้ำจากลำห้วยหนองเขียวและชลประทานเข้าแปลงผักแปลงแรก เมื่อคนใกล้ต้นน้ำที่สุดใช้น้ำพอแล้ว ก็จะขุดคันนาไม่กว้างนักทำเป็นร่องเล็กๆ แคน้ำไหลผ่านได้ให้น้ำไหลเข้าแปลงที่สองต่อไปทำเช่นนี้ต่อๆ กันไปทุกแปลงจนครบทุกพื้นที่ปลูกผักของทุกคนที่ปลูก ฉะนั้นเวลาจะรดน้ำแปลงผักทุกคนที่ปลูกผักบริเวณนั้นจึงต้องไปพร้อมกันทุกคน ค่าใช้จ่ายในการเอาน้ำเข้าแปลงผักเกษตรกรจะรวมกันเฉลี่ยเงินให้แก่เจ้าของรถไถเป็นค่าน้ำมันรถ และเมื่อถึงเวลาผลผลิตออกแล้ว มีพ่อค้าในหมู่บ้านซื้อผักเหล่านั้นไปจำหน่าย หรือบางครั้งก็มีพ่อค้ารายย่อยจากนอกชุมชนมารับซื้อไปขายต่อแก่พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อไปขายในเมืองหรือท้องถิ่นอื่นต่อไป

และเกษตรกรในชุมชนแห่งนี้ยังปลูกไม้ผลกันอีก โดยเดิมเป็นการปลูกลำไยตามบริเวณที่เหลือหลังบ้านเพียงเพื่อใช้รับประทานในบ้านเท่านั้น แต่ปัจจุบันมีการปลูกลำไยมากขึ้น

โดยเริ่มปลูกเป็นสวนขึ้นบางคนก็ใช้พื้นที่นาแบ่งปลูก ขณะเดียวกันหมู่บ้านแม่ใจซึ่งใกล้เคียงกับบ้านท่าหล่มจะปลูกลิ้นจี่ เป็นรายได้อย่างหนึ่ง บ้านท่าหล่มจึงเริ่มปลูกลิ้นจี่ อีกทั้งเจ้าหน้าที่การเกษตรของ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ซึ่งมีพื้นที่ใกล้เคียงได้ให้คำแนะนำในเรื่องการปลูกไม้ผลและการปลูกไม้ผลในหมู่บ้านแห่งนี้ ปัจจุบันเป็นการปลูกเพื่อการจำหน่ายให้ได้เงินมาก ไม่ใช่ผลดีใช้แค่พอเพียงเช่นอดีต การจำหน่ายมีทั้งเอาไปจำหน่ายเอง และพ่อค้ารายย่อยมารับซื้อไปจำหน่ายอีกต่อหนึ่ง (ก้อม ราชคม, 2545: สัมภาษณ์)

ขณะที่เกษตรกรกำลังทำนา และปลูกผักอยู่นั้น ในเวลาเดียวกันยังได้ใช้พื้นที่ของตนที่เหลืออยู่ใช้เลี้ยงสัตว์ ซึ่งสัตว์ที่เลี้ยงนั้นได้แก่ การเลี้ยงปลา โดยเกษตรกรที่มีพื้นที่ใกล้ลำน้ำหนองเขียวจะขุดบ่อปลาใกล้หนองน้ำ เพื่ออาศัยปลาจากลำน้ำซึ่งเป็นปลาพันธุ์ธรรมชาติเข้าบ่อที่ขุดเอง จะไม่ให้อาหารปลากินแต่ให้ปลาหากินเองในหนองน้ำ ซึ่งไม่ต้องเสียเงินซื้ออาหารให้ จากคำบอกของชาวบ้านว่าเขาเลี้ยงปลา บ่ (ปลาที่แพร่พันธุ์ในน้ำธรรมชาติ เช่น ปลาช่อนปลาดุก ปลาหมอ ฯลฯ ที่ไม่ได้เกิดจากการนำมาเลี้ยงจากอาหารสำเร็จรูป) แบบนี้ดีกว่าเลี้ยงปลาที่ต้องซื้อลูกปลามาเลี้ยง พอถึงเวลาขายก็ขายได้ราคาสูงเพราะคนซื้อชอบเนื้อปลาที่โตตามธรรมชาติ แต่ผู้ที่มีพื้นที่ดินไม่อยู่ใกล้ลำน้ำหนองเขียวก็เลี้ยงปลาเช่นกัน เป็นการใช้วิธีการแบบเกษตรทฤษฎีใหม่จะมีการขุดบ่อปลาแล้วเลี้ยงไก่เลี้ยงหมูบนบ่อปลา(ภาคผนวกหน้า 95) ใช้อาหารสำเร็จรูปของปลาหรือให้ปลากินมูลไก่มูลหมูที่อยู่บนบ่อนั้น ปลาที่นิยมเลี้ยงในบ่อมักจะเป็นปลานิล บ่อปลาในชุมชนนี้ทั้งปลาบ่ และปลานิล มีประมาณ 70 ถึง 75 บ่อ นับว่าชุมชนแห่งนี้มีบ่อปลามากพอสมควร และในการเลี้ยงหมูบนบ่อปลา นี้ บางคนรวมกลุ่มกันเลี้ยง โดยใช้วิธียืมเงินกองทุนต่างๆที่รัฐบาลจัดให้การทำฟาร์มหมูบนบ่อปลา นี้ จะทำกัน 6 ฟาร์มด้วยกัน มีทั้งเลี้ยงเป็นเฉพาะคน และรวมกลุ่มกันเลี้ยง การจำหน่ายมีทั้งนำไปขายเอง และพ่อค้ามารับซื้อถึงแหล่งผลิต (จันทร์ มัคควาน, 2545: สัมภาษณ์)

6. ประเพณีความเชื่อของชุมชนไทลื้อบ้านท่าหล่ม

ประเพณีเป็นพฤติกรรมหรือความประพฤติก่อนยึดถือเป็นธรรมเนียมเป็นแบบแผนและปฏิบัติเป็นแบบเดียวกันสืบต่อกันมา โดยเฉพาะถึงเหนือธรรมชาติ มีการกลัวเรื่องบาป รู้จักการทำบุญ รู้จักคุณและโทษ ทำดีและทำชั่วเมื่อคนในชุมชนแห่งนี้ปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้ตลอดมา และถือเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติจึงนับได้ว่าเป็นประเพณีที่เกิดขึ้น ชาวบ้านท่าหล่มแห่งนี้จะมีความเชื่อและประเพณีหลายอย่างคล้ายกับคนภาคเหนือตอนบน ไทลื้อ จะมีรูปร่างสัคตคิ้วพรวดค่อนข้างขาว มีภาษาพูดเด่นชัด เฉพาะอาหารมักไม่มีส่วนผสมของไขมันักจะเป็นอาหารประเภทเนื้อปลาอาหารแต่ละมื้อมักทำกับข้าวอย่างเดียว แต่หากมีเทศกาล เช่น บวชนาค สงกรานต์ ขึ้นบ้านใหม่ จะ

ทำอาหารเต็มที่สำหรับคนในครอบครัวและแขกหรือจะทำบุญในเทศกาลสำคัญ เช่น วันสงกรานต์ ตานก๋วยเตี๋ยว ตานข้าวใหม่ จะมีการทำบุญมากเป็นพิเศษ คนในชุมชนนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องต่างๆ อีกมาก เช่น ความเชื่อในเรื่องผีต่างๆ เชื่อว่าคนที่ตายไปแล้วเมื่อยังไม่ได้เกิดวิญญาณก็จะสิงอยู่ตามที่ต่างๆ มีอิทธิฤทธิ์ทั้งในด้านร้ายและดี ซึ่งคนตายแล้วมีหลายระดับทั้งระดับเจ้าเมือง ญาติผู้ใหญ่ คนธรรมดา จึงทำให้มีอิทธิฤทธิ์ตามความสัมพันธ์ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ผีปกปักรักษาคน ทำหน้าที่รักษาคนทั้งหมู่บ้าน ระดับครัวเรือนและหมู่บ้าน เช่น ผีปู่ย่า ผีเจ้าที่ ผีเจ้าบ้าน
2. ผีธรรมชาติ เชื่อว่าสิ่งสถิตย์รักษา ป่าเขา แม่น้ำ ลำธาร หากคนไปทำในสิ่งที่ไม่ดีแก่ป่า แม่น้ำ ลำธาร ก็จะเกิดผลในทางร้ายแก่คน เช่น ผีป่า ผีปีกกะลั่ง ผีฝายหนองเขียว ความเชื่อที่มีต่อผีต่างๆ นี้ จึงทำให้ได้มีการจัดพิธีกรรมเกิดขึ้น เป็นต้น

ความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมการเกษตร เกิดจากคนในชุมชนแห่งนี้ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงมีความเชื่อในเรื่องผีธรรมชาติที่จะเป็นสิ่งช่วยให้ผลผลิตข้าว การเลี้ยงสัตว์ และการปลูกต้นไม้ให้ได้ผลผลิตดี ตลอดจนความรู้สึกลึกซึ้งในบุญคุณของสิ่งที่ทำให้ผลผลิตเกิดมีมาก เมื่อขอความช่วยเหลือจากผี หรือสิ่งทีเชื่อว่าเหนือธรรมชาติและมีในธรรมชาติก่อนการขอหรือหลังการขอความช่วยเหลือก็จะจัด พิธีกรรม ขึ้นทั้งเป็นการขอความช่วยเหลือและตอบสนองเมื่อถึงเวลานั้นให้ความช่วยเหลือแล้ว พิธีกรรมที่เกษตรกรจัดขึ้น เป็นการแสดงถึงการขอบคุณการเคารพของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ และสิ่งที่มีในธรรมชาติ เช่น

1. พิธีกรรมเลี้ยงผีฝาย เป็นการบอกกล่าวทวงดาหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่รักษาฝายน้ำ ฝายป่าให้ช่วยดูแลรักษาฝายที่สร้างไม่ให้เกิดการชำรุด และให้มีน้ำใช้ในการเกษตรตลอดช่วงที่ทำการเกษตร (จิ้น พรหมชัยยา, 2545: สัมภาษณ์)
2. พิธีกรรมแฮกข้าว เป็นการเริ่มต้นที่หาฤกษ์ยามที่ดีในการจะปลูกข้าวในนา มีต้นข้าวเป็นสัญลักษณ์ของพิธีกรรม (จิ้น พรหมชัยยา, 2545: สัมภาษณ์)
3. พิธีกรรมบนเจ้าที่ เป็นการขอความช่วยเหลือจากเทวดารักษาผืนดินเพื่อดูแลสัตว์ที่เริ่มเลี้ยง ต้นไม้ที่เริ่มปลูก ให้มีความเจริญเติบโต รอดพ้นจากอันตรายหรือโรคภัยทั้งปวงจนถึงเมื่อได้ผลผลิตเรียบร้อยแล้ว (จันทร์ มัคควาน, 2545: สัมภาษณ์)
4. พิธีกรรมสู่ขวัญควาย เป็นพิธีที่กระทำหลังไถนาเสร็จ เพื่อขอขมาลาโทษที่ได้ใช้แรงงานอาจทำให้ขวัญควายตกหล่น (จาย ราชคม, 2545: สัมภาษณ์)
5. พิธีกรรมสู่ขวัญรถไถนา เป็นพิธีเช่นเดียวกับสู่ขวัญควาย ซึ่งเป็นการขอขมา

ลาโทษรถไถนาอาจใช้สิ่งของทุบตีขณะรถเสีย จึงได้ทำพิธีกรรมดังกล่าวขึ้น (จันทร์ มัควาน, 2545 : สัมภาษณ์)

6. พิธีกรรมเลี้ยงผีนา เป็นการบอกกล่าวเทวดาผู้รักษาผืนนา และผลผลิตเป็นการ อ่อนนวยนเทวดาหรือผีที่มีในนา ช่วยรักษาข้าวกล้าในนา โดยมี *ตาแหลว* หรือ *แหลว* ในภาษาไทย ภาคกลาง เป็นสัญลักษณ์ของการที่กันผี บอกขอบเขตไม่ให้สัตว์มาทำลายข้าวในท้องนา และ *ดอกเอื้องหมายนา* เป็นต้นพืชชนิดหนึ่งมีกลิ่นที่ขับไล่แมลงได้ อุปกรณ์ทั้งสองชนิดจะใช้บอกเขตพื้นที่นา ที่เทวดาต้องดูแล และสัญลักษณ์นี้ทำให้สิ่งที่จะทำความเสียหายแก่ต้นข้าวไม่กล้าเข้าใกล้ (จันทร์สม ทาแกง, 2545: สัมภาษณ์)

7. พิธีวางใบขนุน เป็นพิธีที่กระทำก่อนเก็บข้าวมาใส่ในยุ้งฉางเป็นความเชื่อว่า เมื่อใส่ใบขนุนแล้ว จะทำให้ข้าวที่ขนใส่ยุ้งฉางจะพ่องหรือหมอลงช้าไม่ลื่นเปลืองง่าย (จันทร์สม ทาแกง, 2545: สัมภาษณ์)

8. พิธีเอาข้าวแอก เป็นพิธีกรรมที่เริ่มต้นของการเก็บเกี่ยวข้าวเอาฤกษ์ยามไว้ก่อน โดยมีการหาวันดีแล้วถึงจะเกี่ยวข้าวได้ ด้วยความเชื่อว่าเมื่อเริ่มเกี่ยวข้าวในวันนั้นแล้วจะทำให้เกี่ยวข้าวได้ผลผลิตมากกว่าการเกี่ยวข้าวจะเกี่ยวเพียงเล็กน้อยจากต้นข้าวที่เคยปลูกไว้ในวันแอกนา ส่วนต้นข้าวที่เหลือในนาจะเกี่ยวอีกเมื่อใดอีกก็ได้ (จัน พรหมชัยยา, 2545: สัมภาษณ์)

9. พิธีกรรมเอาข้าวใส่ยุ้งฉาง เป็นความเชื่อว่า การจะเอาข้าวหลังจากเก็บเกี่ยวหมดแล้วเข้าสู่ยุ้งฉาง จะมีเรื่องความเชื่อของการหาฤกษ์ยามของ วันดี วันเสีย เมื่อได้ที่ดีตำราว่าวันนี้ดี สำหรับขนข้าวใส่ยุ้งฉางแล้ว ก็จะนำข้าวใส่ยุ้งฉางอาจเพียงเล็กน้อยก็ได้ ส่วนที่เหลืออีก จะเอามาใส่ยุ้งฉางอีกเมื่อใดก็ได้ เพราะถือว่าใส่ข้าวในยุ้งฉางครั้งแรกแล้ว ถือเป็นการขนข้าวใส่ยุ้งฉางทั้งหมดแล้ว ขณะเดียวกันยังมีความเชื่อในเรื่องขนข้าวออกจากยุ้งฉางอีกว่า เอาข้าวใส่ยุ้งฉางวันไหน จะไม่ตักข้าวออกวันนั้นในรอบปี เช่น เอาข้าวใส่ยุ้งฉางวันอาทิตย์ จะไม่ตักข้าวออกในวันอาทิตย์ วันอื่นๆ ตักออกได้ เพราะเชื่อว่าไม่ดีข้าวจะหมดเร็วพินามาช่วยกินข้าว (จันทร์สม ทาแกง, 2545: สัมภาษณ์)

10. พิธีเอาขวัญข้าว เป็นความเชื่อที่ว่าข้าวมีขวัญหรือจิตวิญญาณอยู่ด้วย เมื่อเอาเมล็ดข้าวไปไว้ในยุ้งฉางแล้ว ต้องเอาขวัญของข้าวที่ยังตกลงอยู่กลางทุ่งนาขณะนวดข้าวไปไปอยู่คู่กับเมล็ดข้าวในยุ้งฉางด้วย เมื่อขวัญข้าวอยู่คู่กับเมล็ดข้าวแล้วทำให้ข้าวไม่หมดไปจากยุ้งฉางเร็ว แต่จะมีข้าวพอกินสำหรับครอบครัวตลอดปี (จันทร์สม ทาแกง, 2545: สัมภาษณ์)

11. พิธีกรรมทานข้าวใหม่ เป็นพิธีกรรมที่ทำที่วัด ทุกคนจะนำข้าวที่นวดแล้วจากการทำนา เรียกว่า “ข้าวใหม่” ไปทำบุญที่วัด โดยจะใช้ทั้ง ข้าวสุก ข้าวสาร ข้าวเปลือก ไปทำบุญถวายพระสงฆ์ในวัด เรียกว่า “ทานข้าวล้นบาตร” เป็นความเชื่อว่าการทำบุญเช่นนี้ จะทำให้ได้ผล

ผลิตข้าวคิมิข้าวมากมาย เช่น ข้าวที่ล้นออกจากบาตรที่ทำบุญทานข้าวใหม่ อีกทั้งเชื่อว่าเมื่อทำบุญแล้วบุญนั้นจะคำจุนให้คนสุขสบายต่อไปเมื่อใดที่ผลิตข้าวจะทำให้มีมากเพียงพอกับการใช้กิน จากนั้นเมื่อตานข้าวล้นบาตร และตานข้าวใหม่แก่พระสงฆ์เสร็จแล้ว ก็จะไปตานข้าวใหม่ให้แก่ปู่ย่า ตายาย และพ่อ แม่ ผู้สูงอายุที่นับถือ เพื่อให้รับประทานข้าวใหม่ก่อนใครอื่นเป็นการแสดงความรู้คุณ เคารพรักต่อผู้สูงอายุเหล่านั้น (จันทร์สม ทาแกง, 2545: สัมภาษณ์)

12. พิธีกรรมการแก้บนเจ้าที่ เป็นความเชื่อในเรื่องการนี้ถึงบุญคุณต่อเทวดาที่รักษาพื้นดินที่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ขอความช่วยเหลือ เป็นการปฏิบัติตามข้อสัญญาที่ได้ให้เงื่อนไขไว้ว่า เมื่อสิ่งเหนือธรรมชาติให้ความช่วยเหลือแล้วจะให้สิ่งไหนตอบแทน(จันทร์ มัคควาน, 2545: สัมภาษณ์)

ในการจัดพิธีกรรมการเกษตรนั้นนอกจากให้ประโยชน์มาแล้วยังก่อเกิดผลประโยชน์แก่เกษตรกรอีกหลายประการ เช่น

1. พิธีกรรมเป็นสิ่งแทนเทคโนโลยีการผลิต เช่น ระบบเหมืองฝายแต่เดิมเป็นเทคโนโลยีในระบบการผลิตของคนในภาคเหนือแต่ชาวนาไม่มั่นใจ จึงต้องใช้พิธีกรรมเพื่อตั้งพลังจากสิ่งเหนือธรรมชาติเข้าช่วย เพื่อให้ได้ปริมาณน้ำเพียงพอแก่การเพาะปลูก ขณะเดียวกันพิธีกรรมยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการป้องกันการเบียดเบียนพืชผลด้วย เช่น พิธีแฮกนา พิธีบนเจ้าที่เจ้าทาง เป็นการขอคำสัญญากับเจ้าที่ก่อนการผลิต ให้ช่วยดูแลพืชที่ปลูกรวมทั้งสัตว์ที่เลี้ยง มิให้มีภัยและอันตรายใดๆมาทำลายเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตเรียบร้อยแล้วก็แก้บนแทนจึงกล่าวได้ว่าพิธีกรรมทำหน้าที่เป็นเทคนิควิทยาเสริมประสิทธิภาพ ของเครื่องมือและการผลิตในระบบเกษตรกรรม

2. พิธีกรรมยังทำหน้าที่ควบคุมพลังการผลิต เช่น พิธีไหว้ผีฝาย เป็นเครื่องมือรูปแบบหนึ่งในการระดมแรงงาน เพื่อควบคุมดูแลการจัดสรรปริมาณน้ำ เข้าหล่อเลี้ยงพืชผลในไร่นาของเกษตรกร ทำให้ชาวนาได้ร่วมรับผิดชอบการซ่อมแซมแก้ไขในเรื่องฝาย จึงจัดพิธีไหว้ผีฝายเพื่อขอความคุ้มครองระหว่างบำรุงซ่อมแซมดูแลฝายตลอดฤดูกาลผลิตพืชผล ปัจจุบันมีระบบชลประทานจากรัฐเข้ามาสู่ชุมชน จึงมีพิธีกรรมไหว้ผีฝายเพียงบางครอบครัวเท่านั้น แต่ยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการเช่นเหมืองฝาย เพื่อร่วมรับผิดชอบทำหน้าที่แบ่งปันน้ำจากชลประทานให้แก่เกษตรกร

3. พิธีกรรมเป็นข้อยึดถือร่วมปฏิบัติ จึงทำให้ คนในชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน หากพิธีกรรมที่ยึดถือเป็นประเพณี ผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรม ก็คิดว่าตนได้ร่วมพิธีเช่นเดียวกับเพื่อนบ้านคนอื่นๆ ทำให้มีความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้เป็นคนแปลกปลอมชุมชน

4. พิธีกรรมช่วยลดความขัดแย้งในชุมชน เช่น พิธีไหว้ผีผาย มีบทบาทช่วยลดความขัดแย้ง ในเรื่องการแบ่งปันน้ำเข้าห่อเลี้ยงเรือทสวนไร่นา มีตัวแทนหมู่บ้านเข้าร่วมพิธีกรรม ทำให้ได้รับการสักขีพยาน ในการแบ่งปันน้ำให้กันใช้อย่างยุติธรรม เกษตรกรทุกคนได้ใช้น้ำจากเหมืองผาย ต่างช่วยกันดูแลเหมืองผายร่วมกัน ปัจจุบันระบบชลประทานเข้าสู่ชุมชนแล้ว มีรัฐเข้าช่วยจัดการแนะนำ ด้านดูแลเหมืองผายให้ โดยรัฐให้ผู้นำน้จากชลประทาน หาข้อตกลงระจัดกลุ่มปิดเปิดน้ำ จากคลองชลประทานเข้าสู่คลองซอยต่างๆ ให้เข้าพื้นที่เกษตรของกลุ่มตน ตลอดจนแนวเส้นทางน้ำที่ไหลผ่าน โดยกลุ่มหนึ่งๆ จะมีการรวมกลุ่ม 4-5 ให้ผู้มีพื้นที่เกษตรใกล้เคียงกันรวมกันเป็นกลุ่มขึ้นแบ่งหน้าที่กันเป็นประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่มและจากนั้นก็มีการไปตลอดแนวชลประทาน ทำให้ลดการขัดแย้งการใช้น้ำ

5. พิธีกรรมยังช่วยผ่อนคลายความกังวล และทำให้การดำรงชีวิตมีความหวังว่าจะมีน้ำเพียงพอหรือไม่สำหรับการทำเกษตร

6. พิธีกรรมเปิดโอกาสให้ชาวนา ได้ทำบุญทำทาน ทำให้เกิดความมั่นใจ สุขใจว่าชีวิตโลกภายหน้าจะอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ เชื่อว่าการทำบุญเป็นการเตรียมปัจจัยให้แก่ตนเองล่วงหน้า

จากพิธีกรรมดังกล่าวข้างต้นที่ให้ประโยชน์ต่างๆ แล้ว พิธีกรรมเกษตรของชุมชนที่ยังมีการจัดการอยู่ บางอย่างเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป บางอย่างสูญสิ้นไป บางอย่างเป็นประเพณีไปแล้ว และบางอย่างก็เกิดขึ้นใหม่ ดังต่อไปนี้

1. พิธีกรรมที่ลดการปฏิบัติจากการเป็นประเพณีแล้ว คือ การเลี้ยงผีผาย ด้วยสาเหตุระบบชลประทานที่รัฐเข้ามาจัดสร้างให้แก่เกษตรกรในชุมชนนี้ ทำให้เกษตรกรไม่ได้ซ่อมแซมฝายอีกเมื่อฝายชำรุด เพราะรัฐจะจัดงบประมาณสำหรับจ้างคนมาซ่อมแซม ทั้งยังใช้วัสดุที่ซ่อมแซมเป็นเทคโนโลยีใหม่ จึงไม่มีการรวมกลุ่มที่จะเกิดการรวมแรงร่วมใจกัน แต่เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อค่าจ้างแรงงานในการซ่อมแซมฝายเท่านั้น นี่จึงลดการประกอบพิธีกรรมลง แต่จะประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีผายเป็นระบบ ครอบครว คือ ใครจะทำก็ได้ไม่ทำก็ได้

2. พิธีกรรมที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปบ้าง เช่น พิธีเอาขวัญข้าวจะมีการเปลี่ยนแปลงจากผู้ปฏิบัติหญิงเป็นชายไปบ้างแล้ว จากผู้สูงอายุเป็นผู้อายุน้อยไปปฏิบัติพิธีกรรม เปลี่ยนจากการเดินด้วยเท้าไปเอาขวัญข้าวเป็นรถอีแต่น รถยนต์ และจักรยานยนต์แทน และจากที่เคยใช้ภาชนะบรรจุเครื่องสังเวยเป็นกระบุง เปลี่ยนเป็นถุงพลาสติก กิริยาที่ปฏิบัติต่อการไปเอาขวัญข้าวที่เรียบร้อยไม่รีบเร่งเป็นส่งเสียงดังรีบเร่งทั้งกิริยาที่ไม่เรียบร้อย และลักษณะขณะประกอบพิธีกรรมจากเคยเป็นการกระทำที่แสดงถึงความเชื่อถือเคารพนบน้อม เปลี่ยนเป็นการรีบเร่ง เพียงปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อจะเสร็จๆ ไป ไม่เกิดจากความเชื่อถือที่แท้จริง ภาษาพูดขณะเอาขวัญข้าวเมื่อกลับถึงบ้าน

ถึงก็ใช้คำพูดไม่เหมาะสมเป็นการกล่าวแบบล้อเลียน เช่น “เอาแม่ขวัญข้าวนี้รังธมานี้แล้วหนักมาก แสดงถึงการใช้คำพูดที่เห็นว่าเป็นเรื่องไม่น่าเชื่อถือที่จะเคารพจึงใช้คำพูดที่ถือว่าเป็นเรื่องล้อเลียนให้เห็นว่าเรื่องที่กำลังกระทำอยู่ไม่สำคัญไร้สาระจึงนำมาพูดเป็นเรื่องตลก

3. พิธีกรรมที่ยังคงปฏิบัติอยู่จนถึงปัจจุบัน เช่น การแหกนาวางใบขนุน เอาขวัญข้าวเอาข้าวใส่ขี้แจง การบนเจ้าที่ และการแก้บนเจ้าที่เจ้าทาง เป็นพิธีกรรมที่ปฏิบัติ ตามอดีตทุกชั้นตอน

4. พิธีกรรมที่ปฏิบัติจนเป็นประเพณีไปแล้ว คือพิธีกรรมทานข้าวใหม่และข้าวล้นบาตร เมื่อฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วทุกคนก็จะปฏิบัติพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกษตรอีกครั้ง คือ ทานข้าวล้นบาตร และทานข้าวใหม่แก่พระสงฆ์ เป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันในระดับชุมชน เพื่อแสดงออกถึงความสามัคคีที่มีในชุมชน เป็นการทำผลประโยชน์แก่วัด พระสงฆ์ และพิธีกรรมนี้ ทำให้คนในชุมชนได้พบปะกัน ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดแก่พระสงฆ์ คนในชุมชนจึงได้ปฏิบัติพิธีกรรมเพื่อส่วนรวมหรือเพื่อชุมชนเกิดขึ้น

5. พิธีกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ คือพิธีกรรมสู่ขวัญจรดไถนาเป็นพิธีกรรมที่กระทำขึ้นมาใหม่ คล้ายๆ กับการสู่ขวัญควาย จะใช้เครื่องสังเวยแบบเดิมแต่เปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติไปบ้าง เพื่อเหมาะสมกับสิ่งที่รับเครื่องสังเวย และสอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน

สรุปแล้ว ประเพณีความเชื่อของชุมชนไทลื้อแห่งนี้ มีทั้งพิธีกรรมที่สนองความเชื่อที่กระทำเพื่อความสบายใจ เพื่อการรวมกลุ่มเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุขและเป็นการจัดการต่อทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ให้สัมพันธ์กันได้ และให้เกิดความสมดุลกันระหว่างทรัพยากรในธรรมชาติและที่ผลิตขึ้นกับมนุษย์ ซึ่งจะนำไปสู่สภาพแวดล้อมที่ดีได้ และขณะเดียวกัน การปฏิบัติพิธีกรรมให้สืบทอดต่อไปนั้นก็มีการปฏิบัติบ้างไม่ปฏิบัติบ้างเทคโนโลยีเป็นสิ่งหนึ่งทำให้การกระทำแปรเปลี่ยนไป